

C.Z.U.:61:378(478)(09)+614.2

DOI: <https://doi.org/10.52692/1857-0011.2025.2-82.47>

## DE LA INIȚIATIVĂ ACADEMICĂ LA INFLUENȚĂ SISTEMICĂ ÎN SĂNĂTATE: ISTORIA UNEI CATEDRE CU VIZIUNI REFORMATOARE

**Ludmila GOMA**<sup>1</sup>, dr. în econ., conf. univ., ORCID: 0000-0003-3865-0909,

**Nina GLOBA**<sup>1</sup>, dr. în șt. med., asist. univ., ORCID: 0000-0002-4709-1961,

**Iuliana FORNEA**<sup>1</sup>, dr. în psihol., conf. univ., ORCID: 0000-0002-1500-216X,

**Mariana CERNIȚANU**<sup>1</sup>, dr. în psihol., conf. univ., ORCID: 0000-0001-6746-414X

**Natalia DANILIU**<sup>1</sup>, dr. în psihol., conf. univ., ORCID: 0000-0003-1440-8704

**Margarita CĂRĂRUȘ**<sup>1</sup>, asist. univ., ORCID: 0000-0001-7944-5907

**Alina FERDOHLEB**<sup>1</sup>, dr. în șt. med., conf. univ., ORCID: 0000-0003-1344-5466

<sup>1</sup>IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: [ludmila.goma@usmf.md](mailto:ludmila.goma@usmf.md)

### Rezumat.

Articolul analizează impactul reformativ al Catedrei de Economie, Management și Psihopedagogie din cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”, fondată în 1997 de profesorul universitar Constantin Ețco. Prin integrarea unor științe transdisciplinare – economia, managementul și psihopedagogia – în formarea medicală, catedra a dezvoltat un model educațional aplicativ, orientat spre pregătirea liderilor, managerilor și pedagogilor reformei, dar și a medicilor cu cunoștințe și abilități economice, manageriale și de leadership. Această experiență, cu efecte durabile asupra politicilor de sănătate și a pregătirii resursei umane în domeniu, face parte astăzi din istoria formării moderne în medicina din Republica Moldova.

**Cuvinte cheie:** reformă educațională, interdisciplinaritate, psihopedagogie medicală, educație medicală, competențe transversale.

### Summary. From academic initiative to systemic influence in health: the history of a department with reforming visions.

The article analyses the reforming impact of the Department of Economics, Management and Psychopedagogy within the “Nicolae Testemițanu” State Medical University, founded in 1997 by Professor Constantin Ețco. By integrating transdisciplinary sciences – economics, management and psychopedagogy – into medical training, the department has developed an applicative educational model, oriented towards training leaders, managers and reform pedagogues, as well as doctors with economic, managerial and leadership knowledge and skills. This experience, with lasting effects on health policies and the training of human resources in the field, is today part of the history of modern medical training in the Republic of Moldova.

**Keywords:** educational reform, interdisciplinarity, medical psycho-pedagogy, medical education, transversal competences.

### Резюме. От академической инициативы к системному влиянию в здравоохранении: история кафедры с реформаторскими взглядами.

В статье анализируется реформаторское влияние кафедры экономики, менеджмента и психопедагогике в ГУМФ имени Николая Тестемитану, основанной в 1997 году профессором Константином Ецко. Интегрируя трансдисциплинарные науки – экономику, менеджмент и психопедагогике – в медицинскую подготовку, кафедра разработала прикладную образовательную модель, ориентированную на подготовку лидеров, управленцев и педагогов-реформаторов, а также врачей, обладающих экономическими, управленческими и лидерскими знаниями и навыками. Этот опыт, оказавший долгосрочное влияние на политику здравоохранения и подготовку кадров в этой области, сегодня является частью истории современной медицинской подготовки в Республике Молдова.

**Ключевые слова:** образовательная реформа, междисциплинарность, медицинская психопедагогика, медицинское образование, трансверсальные компетенции.

### Introducere.

După 1990, Republica Moldova a intrat într-o perioadă de transformări majore, care au impus restructurarea sistemului de sănătate și adaptarea învățământului medical superior. Lipsa specialiștilor în economie și management sanitar, alături de absența competențelor psihopedagogice în rândul cadrelor universitare, a evidențiat necesitatea urgentă a unei formări profesionale interdisciplinare [1].

În acest context, Catedra de Economie, Management și Psihopedagogie în Medicină din cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” a jucat un rol transformator. Prin diversificarea curriculară, introducerea disciplinelor precum economia sănătății, managementul și asigurările medicale, psihopedagogia medicală, dar și prin implicarea în dezvoltarea politicilor educaționale și a reformei sistemului sanitar, catedra a devenit un model de adaptare la noile realități. Activitatea sa a vizat consolidarea competențelor transversale ale viitorilor medici, promovarea unei culturi manageriale moderne și profesionalizarea procesului didactic. Scopul lucrării: de a evidenția contribuțiile multidimensionale ale catedrei la modernizarea educației medicale și sprijinirea reformelor din sănătate, demonstrând cum o structură academică interdisciplinară poate genera un impact sistemic durabil.

### Materiale și metode.

Studiul este o cercetare calitativă de tip istoric, bazată pe analiza documentară și bibliografică. Sursele includ rapoarte ale catedrei, documente de acreditare,

cercetări ale masteranzilor și doctoranzilor, precum și monografiile aniversare. Metodologia a cuprins analiza de conținut, sinteza tematică și triangularea datelor pentru validare.

### Rezultate și discuții.

În 1997, în contextul reformei sistemului de sănătate și al tranziției socio-economice din Republica Moldova, a fost fondată, prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 968 din 24 septembrie, Catedra de Management și Pedagogie în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”. Inițiativa a aparținut prof. univ. Constantin Ețco și a fost susținută de rectorul de atunci, acad. Ion Ababii. Ulterior, denumirea a fost extinsă la „Economie, Management și Psihopedagogie în Medicină”, reflectând o abordare integratoare. Noua catedră a continuat activitatea didactică în baza fostei catedre de Economie Politică (fondată în 1974, șef catedră, conf. univ., Dumitru Gortolomei), și a adaptat conținutul la noile cerințe ale sistemului medical [2,3].

Timp de două decenii, catedra a fost un catalizator al modernizării învățământului medical, prin extinderea ofertei curriculare, promovarea inovației metodologice și orientarea spre aplicabilitate practică. Sub conducerea unui lider cu spirit antreprenorial și susținută de un colectiv tânăr, ea a contribuit activ la reforma educațională și medicală, strategia ei fiind, formarea de competențe în economia sănătății, management și psihopedagogie, precum și pe elaborarea de politici și metodologii în colaborare cu instituțiile naționale (Figura 1).



Figura 1. Profesorul universitar, șef catedră Economie, management și psihopedagogie în medicină, C. Ețco, la Congresul III al specialiștilor din Sănătate Publică și Management, 12.10.2007 [3]

**Dimensiunea didactică și formarea profesională interdisciplinară.** Interdisciplinaritatea și inovația au stat la baza activității catedrei, integrând în curriculum dimensiuni manageriale, sociale, psihologice și pedagogice. Sub viziunea prof. univ. Constantin Ețco, catedra a promovat competențele transversale și a contribuit la formarea unor specialiști conștienți, nu doar din punct de vedere profesional, ci și social, uman și etic. Oferta educațională a cuprins peste 20 de discipline, structurate pe domenii majore de formare, în concordanță cu transformările din sistemul de sănătate.

**Domeniul Economie și Management în sănătate.** Acest domeniu curricular a inclus discipline precum Bazele științelor economice, Management general, Economia ocrotirii sănătății și asigurările medicale, Managementul serviciilor de sănătate, Bazele legislației activității medicale, Marketing în medicină, Antreprenoriat medical. Prin integrarea acestor discipline inovatoare, curricula universitară a fost completată cu elemente fundamentale de alfabetizare economică și managerială a viitorilor medici.

Un moment esențial în consolidarea acestei direcții l-a constituit publicarea, în anul 2000, cu sprijinul Fundației Soros, a primului manual universitar – Economia Ocrotirii Sănătății – marcând instituționalizarea oficială a domeniului în Republica Moldova [4]. În acest context, dr. în economie Ludmila Goma, coautoare a manualului, a promovat o abordare sistemică a educației economice în medicină, subliniind rolul alfabetizării economice în funcționarea eficientă a instituțiilor medicale și a sistemului de sănătate în ansamblu [5]. Dr. Nina Globa a contribuit la fundamentarea disciplinei de management medical, structurând coerent conținutul și formând competențe manageriale la studenți [6]. Conf. univ. Victor Talmaci a consolidat disciplina „Bazele legislației în activitatea medicală”. Toate aceste inițiative au fost coordonate de prof. univ. Constantin Ețco, a cărui viziune integratoare a stat la baza dezvoltării coerente a domeniului, sintetizată în lucrarea sa de referință Management în sistemul de sănătate, editată în 2006 [7].

**Domeniul Medicină socială și Cercetare.** Din 2001, catedra și-a extins misiunea educațională, asumându-și predarea disciplinelor Medicină socială, Biostatistică și Metodologia cercetării științifice pentru studenții Facultății de Stomatologie. Această extindere a fost însoțită de elaborarea unor lucrări metodice importante pentru instruirea universitară [8]. Printre cadrele didactice implicate în acest domeniu se numără Mihai Moroșanu, Alina Ferdohleb, Nina Globa, Angela Capcelea și Galina Buta.

**Domeniul Psihologie și Sociologie Medicală,** incluzând discipline ca Psihologie generală, Psihologie medicală, Psihologia comunicării, Psihologia clinică, Sociologia medicală, Comunicare și comportament în medicină, a contribuit la dezvoltarea dimensiunii umaniste a medicului. Aceste cursuri au cultivat empatia, abilitățile de comunicare și înțelegerea psihosocială a relației medic-pacient, reflectând importanța crescândă a psihologiei în pregătirea personalului medical. La fundamentarea curriculumului de Psihologie generală, un rol esențial l-a avut conf. univ. Iuliana Fornea. Contribuția sa inițială a fost completată și dezvoltată ulterior de o echipă dedicată acestui domeniu, incluzând specialiști precum Mariana Cernitanu, Natalia Daniliuc, Elena Davidescu și Margareta Căraruș. Sub coordonarea profesorului Constantin Ețco, accentul a căzut pe abilitățile practice și componenta psihoemoțională a actului medical, cu elaborarea de lucrări didactice cheie [9, 10].

**Domeniul Psihopedagogiei în învățământul medical superior.** Catedra a avut un rol esențial în introducerea și dezvoltarea psihopedagogiei în învățământul medical superior din Republica Moldova. Inițiativa a fost lansată în 1997, la propunerea profesorului Constantin Ețco, cu sprijinul prorectorului Petru Galețchi, printr-un curs de „Psihopedagogie” destinat masteranzilor și doctoranzilor, susținut de lectorul Iuliana Fornea. Acest demers a pus bazele unei formări pedagogice inovatoare, centrate pe student și metode interactive.

În 2000, profesorul Ețco și lectorul Fornea au extins inițiativa prin cursuri de perfecționare în psihopedagogie pentru șefii de studii ai USMF, și elaborarea unui modul de 100 de ore, integrat în programele de formare continuă. În 2003, disciplina „Psihopedagogia” a fost inclusă în programul de studii „Medicină”, pentru studenții anului VI [11, 12].

Un moment definitoriu în instituționalizarea psihopedagogiei în învățământul medical superior a fost lansarea, în 2018, a Modulului de psihopedagogie pentru cadrele didactice medicale, echivalent cu 60 de credite ECTS. Destinat personalului medical fără formare pedagogică, conform Codului Educației, modulul a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. Larisa Spinei, cu contribuțiile conf. univ. Ludmila Goma, dr. Nina Globa și asist. univ. Margarita Căraruș. Programul a fost acreditat la nivel național în 2022.

Ulterior, modulul a fost implementat ca parte a instruirii continue, cu sprijinul unei echipe interdisciplinare din diverse catedre ale USMF. El a facilitat tranziția către metode moderne de învățare activă și a contribuit la dezvoltarea competențelor

pedagogice ale cadrelor universitare, sprijinind astfel creșterea calității învățământului medical. Structurat pe trei direcții – psihologia educației, pedagogia în învățământul medical superior și didactica medicală – curriculumul include 8 discipline obligatorii (ex. Fundamentele educației, Psihologia învățământului superior, Didactica specialităților medicale), 4 opționale (ex. Medicina bazată pe dovezi, Managementul calității) și 2 stagii de practică pedagogică. Programul este susținut de lucrări didactice de referință [13, 14].

**Rolul catedrei în reformarea sistemului de sănătate din Republica Moldova.** În colaborare cu Centrul Științifico-Practic de Sănătate Publică și Management Sanitar, au fost elaborate metodologii pentru salarizarea medicilor de familie și calculul costurilor serviciilor medicale, esențiale pentru fundamentele sistemului de finanțare. De asemenea, catedra a participat, alături de Ministerul Sănătății, la dezvoltarea conceptelor de asistență medicală primară și de medicină privată. Expertiza catedrei s-a reflectat în documente strategice majore, precum Politica Națională de Sănătate (2007–2021) și Strategia de dezvoltare a sistemului de sănătate (2008–2017). Pe plan instituțional, catedra a participat la elaborarea Strategiei de dezvoltare a USMF (2009–2011), prin implicarea directă a conf.univ. L. Goma și dr. N. Globa.

Contribuțiile individuale ale cadrelor didactice au completat efortul instituțional. Profesorul Constantin

Ețco, în calitate de specialist principal în Ministerul Sănătății, a avut un rol-cheie în definirea cadrului normativ pentru asigurările medicale obligatorii, reformarea medicinei primare și spitalicești, precum și în elaborarea programelor naționale de sănătate. Ludmila Goma a participat la elaborarea criteriilor pentru analiza performanței spitalelor, iar Nina Globa a contribuit la redactarea Regulamentului-tip al Centrelor de Sănătate Publică.

În anul 2000, profesorul Constantin Ețco a fondat Asociația „Economie, Management și Psihologie în Medicină”, creând o platformă științifică multidisciplinară. Aceasta a organizat în 2002 prima conferință științifică națională pe tema „Aspecte economice și financiare în reformarea Sistemului Sănătății” și a lansat în 2003 revista științifică „Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină”, devenită un reper important în domeniu.

Între 2003 și 2010, catedra, în colaborare cu Școala de Sănătate Publică, a contribuit la elaborarea programelor de instruire în Economia Sănătății (coord. Ludmila Goma) și Management General (coord. Constantin Ețco, Nina Globa), formând peste 300 de manageri medicali.

**Activitatea științifică.** Direcțiile de cercetare au vizat sănătatea publică, managementul sanitar, politicile de finanțare și psihopedagogia medicală, în acord cu provocările sistemice actuale. Catedra a publicat peste 847 de lucrări științifice, inclusiv 16 monografii și 10 manuale, consolidând cercetarea



Figura 2. Colectivul catedrei și discipolii profesorului, la cei 15 ani de activitate, 2012 [3]

aplicată în domeniul sănătății. În 2011 a fost creat Laboratorul „Management și Psihologie” și lansat proiectul național „Eficientizarea mecanismelor de plată în contractarea serviciilor medicale calitative”, cu impact direct asupra reformei finanțării în sănătate.

Sub îndrumarea profesorului Ețco, activitatea științifică s-a concretizat și în numeroase teze de doctorat, acoperind direcții strategice relevante pentru dezvoltarea sistemului medical [15].

- Aspecte organizatorice și manageriale – 12 teze: abordând managementul instituțional și reformele sistemice (B.Untu, Șt. Gațcan, A. Bulgac, L. Apetri, I. Puiu, M. Costin, G. Păun, V. Soltan, D. Șișcanu, G. Buta, A. Serbulenco, N. Globa ș.a.).

- Aspecte medico-sociale – 10 teze: axate pe sănătatea publică și integrarea serviciilor sociale (T. Steclaru, V. Vrabii, L. Vrabii, T. Costru, L. Munteanu, M. Ganea, N. Pobedinschi – Mihnevici, A. Bejenari, Al. Ferdohleb, T. Ghidirimski).

- Asigurări medicale – 5 teze: concentrându-se pe modelele de finanțare și eficiență economică (G. Damașcan, V. Idrician, I. Malanciuc, El. Tintiu, M. Buga).

- Aspecte medico-legale – 4 teze: analizând cadrul juridic și reglementările din domeniul sănătății (T. Guritenco, A. Pădure, V. Florea, A. Mecineanu).

- Promovarea modului sănătos de viață – 3 teze: dedicate intervențiilor educaționale și comunitare (Vf. Calmîc, E. Maximenco, G. Tomaș).

- Tehnologii informaționale – 2 teze: aplicarea TI în sănătate (A. Grimut, A. Uncuță).

- Psihologie medicală – 2 teze: dezvoltarea dimensiunii psiho-pedagogice a formării medicale (M. Cernițanu, Iu. Fornea).

**Reorganizarea și moștenirea academică.** Începând cu 2014, Catedra de Economie, Management și Psihopedagogie în Medicină (Figura 2) a intrat într-un proces de reorganizare, adaptându-se cerințelor moderne ale învățământului medical. Între 2014–2017, a activat în cadrul Școlii de Management în Sănătate Publică (director: prof. univ. dr. hab. Oleg Lozan), promovând o instruire interdisciplinară și aplicativă. În 2017, odată cu recâștigarea autonomiei, catedra și-a redefinit prioritățile, asumând obiective vizionare. Decesul fondatorului, prof. univ. Constantin Ețco, a marcat un moment de cotitură. Sub conducerea prof. univ. Larisa Spinei, a fost continuată dezvoltarea formării psihopedagogice, prin implementarea modulului de 60 de credite ECTS, și consolidată componenta metodologică a instruirii.

Ca urmare a reformelor structurale, în anul 2020, catedra a fost comasată cu Catedra de Medicină Socială și Management (șef: Elena Raevschi), iar în 2022, disciplinele de psihologie și psihopedagogie au

fost transferate la noua Catedră de Sănătate Mintală, Psihologie Medicală și Psihoterapie (șef: Jana Chihai). Aceste schimbări au reflectat o reevaluare strategică a curriculei și au dezvoltat abordările interdisciplinare.

Moștenirea catedrei persistă prin influența sa asupra programelor psihopedagogice, politicilor educaționale ale USMF, direcțiilor de cercetare și formării competențelor transversale ale viitorilor medici. Viziunea prof. Ețco este în continuare apreciată. După cum afirma academicianul Ion Ababii: „Ceea ce s-a făcut la catedra d-lui C. Ețco, a fost posibil doar la catedra d-lui Ețco” [16].

Evoluția catedrei demonstrează că valoarea unei școli academice nu depinde de forma sa administrativă, ci de ideile și oamenii care o susțin. Spiritul inițiat de prof. Ețco trăiește mai departe prin educație centrată pe student, gândire critică, empatie și dialog [16]. Îndemnul Domniei sale: „Dacă, în virtutea vieții, nu putem șterge trecutul, cu siguranța putem schimba viitorul... Să nu-i lăsăm pe alții s-o facă în locul nostru” dăinuie și azi [17].

Analiza evoluției acestei catedre scoate în evidență importanța gândirii sistemice, a leadership-ului academic și a interdisciplinarității în modernizarea continuă a învățământului medical. Istoricul acestei catedre ar putea servi ca model pentru alte structuri universitare aflate în tranziție, oferind un exemplu de reziliență intelectuală și reformă educațională sustenabilă.

### Concluzii.

1. Reforma sistemului de sănătate a impus necesitatea formării specialiștilor în economie, management și psihopedagogie medicală. Catedra de Economie, Management și Psihopedagogie a USMF „Nicolae Testemițanu” s-a afirmat ca model de răspuns academic eficient la aceste cerințe.

2. Prin programe inovatoare, formare continuă și implicare în politici naționale – inclusiv în implementarea asigurărilor medicale – catedra a contribuit esențial la modernizarea învățământului medical și a sănătății publice.

3. Integrarea psihopedagogiei în curriculum a susținut o educație centrată pe student și a ridicat calitatea procesului didactic. Moștenirea catedrei rămâne activă și influentă, chiar și după reorganizările instituționale.

### Bibliografie.

1. Ețco, C., Ciocanu, M., Buga, M. Aspecte de dezvoltare a sistemului de sănătate din Republica Moldova. În: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei*, 2008, nr. 2, pp. 219–225. ISSN 1857-0011.
2. Ețco, C. et al. *Catedra Economie, Management și Psihopedagogie la 10 ani*. Chișinău: Epigraf, 2007, 280 p. ISBN 978-9975-924-96-2.

3. Ețco, C. et al. *Catedra Economie, Management și Psihopedagogie în medicină (15 ani de activitate didactică și științifică)*. Tipografia „PRIMEX-COM” SRL, Chișinău: Epigraf, 2013, 324 p. ISBN 978-9975-4209-5-2.
4. Ețco, C., Goma, L., Reabov, E., Marin, S., Globa, N. *Economia ocrotirii sănătății*. Chișinău: Epigraf, 2000, 379 p. ISBN 9975-903-09-6.
5. Goma, L. Economia sănătății ca știință și obiect de studiu: evoluție și perspective de dezvoltare. În: *Sănătate Publică și Management în Medicină*. Chișinău, 2011, nr. 3, pp. 9-11. ISSN 1729-8687.
6. Ețco, C., Globa, N. Managementul din instituțiile medicale și căile de eficientizare a lui. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*. Chișinău, 2005, nr.2, pp. 4-9. ISSN 1729-8687.
7. Ețco, C. *Management în sistemul de sănătate*. Chișinău: Epigraf, 2006, 862 p. ISBN 978-9975-924-79-5.
8. Ețco, C., Moroșanu, M., Capcelea, A. *Medicina Socială*. (Îndrumar metodic). Chișinău: C.E.P. Medicina, 2005, 304 p. ISBN 9975-907-98-9.
9. Ețco, C. et al. *Psihologie generală: Suport de curs*. Chișinău: C.E.P. „Medicina”, 2007, 366 p. ISBN 978-9975-9528-4-2
10. Ețco, C., Cernițanu, M., Fornea, Iu., Daniliuc, N., Cărăruș, M., Goma, L. *Psihologie Medicală*. (Suport de curs). Chișinău: C.E.P. „Medicina”, 2013, 270 p. ISBN 978-9975-113-97-7.
11. Goma, L., Cernițanu, M., Globa, N., Cărăruș, M. Abordări privind formarea psihopedagogică a cadrelor didactice universitare cu profil medical. În: *Materialele Congresului consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*. Chișinău, 2020 p. 113.
12. Goma, L., Cernițanu, M., Globa, N., Cărăruș, M. (2021). Pedagogia învățământului medical superior: File istorice. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*. Chișinău, 2021, nr. 3(90), pp. 78-79. ISSN 1729-8687. ISSN 1729-8687.
13. Fornea, Iu., Ețco, C., Globa, N. *Ghid de elaborare a îndrumărilor metodologice pentru instruirea universitară*. Chișinău: C.E.P. Medicina, 2014, 83 p. ISBN 978-9975-118-27-9.
14. Ețco, C., Davidescu, E. *Didactica Universitară, partea I, II*. Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, 285 p. ISBN 978-9975-78-970-7.
15. *Constantin Ețco, cinstindu-i memoria...Evenimente probate prin documente, care au immortalizat numele profesorului* (alcătuitor: Ludmila Ețco; coordonator: N. Zarbailov). Chișinău: Epigraf, 2023, 180 p. ISBN 978-9975-60-525-0.
16. Fornea, I. În memoria profesorului universitar Constantin Ețco: 80 de ani de la naștere. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*. Chișinău, 2021, nr. 3(90), pp. 80-81. ISSN 1729-8687.
17. Belâi, L. Constantin Ețco, magul din țara gorunilor: O pagină palpitanță din Marea Carte a Medicinii Moldave. Chișinău: Epigraf, 2021, 408 p. ISBN 978-9975-60-407-9.